YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

21 päivänä maaliskuuta 2002 *

Asiassa T-231/99,

Colin Joynson, kotipaikka Manchester (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan barrister B. Bedford ja solicitor S. Ferdinand, solicitor J. Kelly, solicitor A. Oliver, solicitor E. Bonner-Evans, solicitor T. Malyn ja solicitor M. Noble,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään K. Wiedner, avustajanaan barrister N. Khan, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

jota tukee

Bass plc, kotipaikka Lontoo (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan solicitor M. Farquharson, solicitor J. Block ja solicitor N. Green, prosessiosoite Luxemburgissa,

väliintulijana,

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/36.081/F3 — Bass) 16 päivänä kesäkuuta 1999 tehdyn komission päätöksen 1999/473/EY (EYVL L 186, s. 1) kumoamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Azizi sekä tuomarit K. Lenaerts ja M. Jaeger,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.4.2001 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion [1]

Asian taustalla olevat tosiseikat

1 Bass PLC (jäljempänä Bass) on Lontoon pörssissä noteerattu yritys. Bass-yritysryhmä on kansainvälinen yritysryhmä, joka tarjoaa hotellipalveluja ja vapaa-ajan majoituspalveluja sekä valmistaa juomia, erityisesti olutta, Euroopassa, Yhdysvalloissa ja muissa maissa.

2 Bass-yritysryhmä omisti vuoden 1996 kesäkuussa Yhdistyneessä kuningaskunnassa noin 4 182 anniskelupaikkaa (pubia), joista 2 736:ta hoiti yritysryhmän työntekijä ja 1 446 oli vuokrattu pubinpitäjille. Vuoden 1997 maaliskuussa Bass-yritysryhmän omistuksessa oli 1 430 vuokrattavaa pubia, joista 106 sijaitsi Skotlannissa. Näistä 1 430 pubista 1 186 oli vuokrattu vakiomuotoisilla vuokrasopimuksilla, 178 vuokrasopimuksilla, jonka molemmat osapuolet voivat irtisanoa milloin tahansa (tenancy at will), 42 lyhytaikaisilla vuokrasopimuksilla (foundation agreement) ja loput 24 pubia oli joko vuokrattu muunlaisilla sopimuksilla tai niitä ei ollut vuokrattu lainkaan.

3 Vuoden 1998 aikana Bass-ryhmä myi vähitellen suuren osan vuokrattavana olleesta omaisuudestaan siten, että sille itselleen jäi ainoastaan noin 20 pubia.

1 — Tämän tuomion perusteluista esitetään ainoastaan ne kohdat, joiden julkaisemisen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi.

4 Bass-ryhmä oli sopimussuhteessa suurimpaan osaan siihen sidoksissa olevista pubinpitäjistä vakiomuotoisen vuokrasopimuksen perusteella, jonka nojalla yksi Bass-ryhmän yhtiöistä antaa pubinpitäjän käyttöön pubin, jolla on toimilupa, sekä toiminnan harjoittamiseksi tarpeelliset laitteet ja kalusteet, minkä vastikkeeksi pubinpitäjä maksaa vuokraa ja sitoutuu ostamaan sopimuksessa mainitut oluet Bassilta tai tämän nimeämältä tavarantoimittajalta.

5 Vakiomuotoiseen vuokrasopimukseen sisältyi näin ollen yksinostovelvoite ja kilpailukieltolauseke.

6 Yksinostovelvoitteen mukaan pubinpitäjän oli ostettava sopimuksessa mainitut oluet yksinomaan sopimuksen toiselta osapuolelta tai tämän nimeämältä henkilöltä kuitenkin niin, että tällä on kansallisen lain säännöksen, jota yleisesti kutsutaan "vierasolutsäännöksi" (Guest Beer Provision), nojalla mahdollisuus ostaa yhtä toisen panimon olutta.

7 Kilpailukieltolausekkeen mukaan pubinpitäjä ei saa myydä tai tarjota myyntiin pubissaan tai tuoda kyseiseen pubiin myyntitarkoituksessa muun kuin sopimuksen toisen osapuolen tai tämän nimeämän henkilön toimittamaa olutta, joka on samaa lajia kuin sopimuksessa mainittu olut, tai mitään muutakaan olutta, paitsi jos se on pullossa, tölkissä tai muussa pienessä pakkauksessa tai jos se on tynnyriolutta ja sen myynti tynnyrioluena on tavanomaista taikka tarpeen asiakkaiden riittävän kysynnän tyydyttämiseksi.

Hallinnollinen menettely

8 Vuoden 1995 helmikuussa Office of Fair Trading (jäljempänä OFT) ryhtyi komission pyynnöstä tutkimaan Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden tuk-

kuhinnoittelua. Tämä tutkimus koski myös Bassia, ja sen jälkeen OFT laati vuoden 1995 toukokuussa kertomuksen, jonka otsikkona on "Tutkimus Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden tukkuhinnoittelusta", ja julkaisi 16.5.1995 siitä lehdistötiedotteen.

9 Bass Holdings Ltd ja The Bass Lease Company Ltd, jotka molemmat ovat Bassin kokonaan omistamia tytäryhtiöitä, ilmoittivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan (joista on tullut EY 81 ja EY 82 artikla) ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 4 artiklan mukaisesti 11.6.1996 vakiomuotoisesta vuokrasopimuksesta, jota sovelletaan Englannissa tai Walesissa sijaitsevaan pubiin, jolla on alkoholijuomien anniskelulupa. Ne pyysivät vuokrasopimuksille puuttumattomuustodistusta tai komission vahvistusta siitä, että sopimuksiin voidaan soveltaa perustamissopimuksen [81] artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annettua komission asetusta (ETY) N:o 1984/83 (EYVL L 173, s. 5), sellaisena kuin se on muutettuna 30.7.1997 annetulla komission asetuksella N:o 1582/97 (EYVL L 214, s. 27), tai EY 81 artiklan 3 kohdan mukaista yksilöllistä poikkeuslupaa, jota sovellettaisiin takautuvasti sopimusten tekopäivästä lukien. Asetuksen N:o 1984/83 II osasto sisältää oluentoimitussopimuksia koskevia erityissäännöksiä.

10 Komissio täydensi ilmoituksen sisältämiä tietoja tekemällä Bassin tiloissa asetuksen N:o 17 14 artiklan 2 kohdan mukaisia tutkimuksia ja lähettämällä useita tietojensaantipyyntöjä. Komissio pyrki erityisesti saamaan vahvistuksen Bassin sille toimittamille tiedoille.

11 Sen jälkeen kun *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* oli julkaistu asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukainen tiedonanto, jossa komissio ilmoitti aikovansa myöntää Bassille takautuvasti EY 81 artiklan 3 kohdan mukaisen

poikkeusluvan, komissio sai 20 huomautusta kolmansilta henkilöiltä, joita asia koski. Huomautuksista 16 oli kirjoitettu ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien toimintaryhmän laatiman mallin mukaisesti. Komissio sai huomautuksia myös kolmelta muulta ostovelvoitteen alaiselta pubinpitäjältä sekä yhdeltä tilintarkastajalta.

12 Tässä tilanteessa komissio teki EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/36.081/F3 — Bass) 16 päivänä kesäkuuta 1999 päätöksen 1999/473/EY (EYVL L 186, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös). Komissio totesi, että ilmoitettu vakiomuotoinen vuokrasopimus kuuluu EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, mutta katsoi, ettei tätä määräystä sovelleta EY 81 artiklan 3 kohdan nojalla ajanjaksolla 1.3.1991—31.12.2002.

13 Colin Joynson oli vuoden 1992 heinäkuusta lähtien pitänyt Bass Holdingsille kuuluvaa, Boltonissa (Yhdistyneessä kuningaskunnassa) sijaitsevaa pubia vakiomuotoisen vuokrasopimuksen nojalla. Sopimus päättyi, kun Bass Holdings myi pubin vuoden 1998 helmikuussa. Hallinnollisen menettelyn aikana Joynson esitti huomautuksia vastauksenaan asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukaiseen komission tiedonantoon.

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

14 Tässä tilanteessa kantaja nosti 12.10.1999 käsiteltävänä olevan kanteen.

15 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kolmannen jaoston puheenjohtaja myönsi kantajalle maksuttoman oikeudenkäynnin.

16 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi Bassin väliintulijaksi tukemaan komission vaatimuksia 4.7.2000 antamallaan määräyksellä.

17 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Asianosaisten ja väliintulijan lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 26.4.2001 pidetyssä istunnossa.

18 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen

— velvoittaa komission ja Bassin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

19 Komissio, jota Bass tukee, vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen perusteettomana

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Tutkittavaksi ottaminen

20 Komissio ja Bass epäilevät, onko kantajalla oikeussuojan tarvetta ja asiavaltuutta.

1. *Oikeussuojan tarve*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

21 — —

22 Kantaja katsoo, että sillä on riittävä oikeussuojan tarve.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

23 On huomautettava, että luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on osoitettava, että riidanalaisen päätöksen kumoaminen vaikuttaa tosiasiallisesti hänen etuihinsa (asia T-138/89, NBV ja NVB v. komissio, tuomio 17.9.1992, Kok. 1992, s. II-2181, 33 kohta).

24 Kantajan oikeudenkäyntimenettelyn aikana toimittamista todisteista sekä hänen ja väliintulijan antamista tiedoista ilmenee, että kantaja on nostanut Englannin tuomioistuimessa Bassia vastaan vahingonkorvauskanteen, jolla hän pyrkii saamaan korvauksen vahingosta, joka hänelle on väitteen mukaan aiheutunut siitä, että hänelle on vakiomuotoisessa vuokrasopimuksessa, jolle komissio myönsi poikkeusluvan riidanalaisella päätöksellään, asetettu EY 81 artiklan vastaisia velvoitteita, ja että tämä kanne on edelleen tutkittavana.

25 Käsiteltävänä olevan asian ratkaiseminen vaikuttaa näin ollen kantajan etuihin aineellisesti ja aineettomasti huolimatta siitä, että vuokrasopimus on päättynyt.

2. *Kantajan asiavaltuus*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

26
—
27 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

28 On todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan muut kuin ne, joille päätös on osoitettu, voivat väittää päätöksen koskevan niitä EY 230 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla erikseen ainoastaan, jos päätöksellä

vaikutetaan niihin niille tunnusomaisten erityispiirteiden tai sellaisen tosiasiallisen tilanteen takia, jonka perusteella ne erottuvat kaikista muista ja ne voidaan näin yksilöidä samalla tavalla kuin se, jolle päätös on osoitettu (asia 25/62, Plaumann v. komissio, tuomio 15.7.1963, Kok. 1963, s. 197 ja 223; Kok. Ep. I, s. 181 ja asia C-106/98 P, Comité d'entreprise de la Société française de production ym. v. komissio, tuomio 23.5.2000, Kok. 2000, s. I-3659, 39 kohta).

29 Käsiteltävänä olevassa asiassa kantaja nosti kumoamiskanteen päätöksestä myöntää poikkeuslupa sopimukselle, jonka osapuoli hän oli ja jonka osalta hän katsoo, että siinä määrättiin hänen maksettavikseen syrjiviä hintoja, minkä vuoksi hän ei voinut kilpailla samoilla kilpailuedellytyksillä. Kantaja on myös nostanut Englannin tuomioistuimessa Bassia vastaan vahingonkorvauskanteen sillä perusteella, että hänelle on sopimuksessa, jolle on myönnetty poikkeuslupa, asetettu EY 81 artiklan vastaisia velvoitteita. Hän on myös osallistunut hallinnolliseen menettelyyn.

30 Kun otetaan huomioon olosuhteet, joista ilmenee, että riidanalaisella päätöksellä vaikutetaan kantajan oikeudelliseen asemaan, kantaja on sellaisessa tosiasiallisessa tilanteessa, jonka perusteella hänet voidaan yksilöidä samalla tavalla kuin se, jolle kyseinen päätös on osoitettu. Näin ollen päätös koskee häntä erikseen EY 230 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla. Koska sitä, että kyseinen päätös koskee häntä myös suoraan, ei ole kiistetty eikä sitä voidakaan kiistää, hänen nostamansa kumoamiskanne täyttää edellä mainitussa määräyksessä asetetut tutkittavaksi ottamisen edellytykset.

31 Bass katsoo kuitenkin, ettei kannetta voida ottaa tutkittavaksi sillä perusteella, että se, että yksi lukuisten talouden toimijoiden kanssa tehdyn vakiomuotoisen sopimuksen osapuolista riitauttaa sellaisen päätöksen pätevyyden, jolla tälle sopimukselle on myönnetty poikkeuslupa, loukkaa oikeusvarmuuden periaatetta.

32 Tältä osin on huomautettava, että yhteisön oikeuden mukaan jokaiselle yksityiselle oikeussubjektille kuuluu oikeus täyteen ja tehokkaaseen oikeusturvaan (asia C-393/96 P(R), Antonissen v. neuvosto ja komissio, määräys 29.1.1997, Kok. 1997, s. I-441, 36 kohta) ja että perustamissopimuksella oli tarkoitus toteuttaa täysin kattava oikeussuojajärjestelmä niiden yhteisön toimielinten toimien osalta, joilla voi olla oikeusvaikutuksia (asia 302/87, parlamentti v. neuvosto, tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5615, 20 kohta; Kok. Ep. IX, s. 761).

33 Tämä yksityisen oikeussubjektin oikeus menettäisi merkityksensä, jos hän ei voisi riitauttaa sellaisen päätöksen pätevyyttä, josta hän voi kuitenkin EY 230 artiklan neljännen kohdan edellytysten mukaisesti nostaa kumoamiskanteen, siksi, ettei sitä voitaisi riitauttaa oikeusvarmuuden periaatteen vuoksi, koska kyseinen päätös vaikuttaa myös lukuisiin muihin henkilöihin.

34 Lisäksi jos katsottaisiin, että oikeusvarmuuden periaate voisi poistaa lukuisten talouden toimijoiden kanssa tehdyn vakiomuotoisen sopimuksen osapuolen oikeuden riitauttaa sellaisen päätöksen pätevyys, jolla tälle sopimukselle on myönnetty poikkeuslupa, tämän periaatteen pitäisi estää myös kansallista tuomioistuinta, joka tutkii asiaa, jossa tämä sopimusosapuoli on riitauttanut kyseisen päätöksen, esittämästä yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan mukaista päätöksen pätevyyttä koskevaa ennakkoratkaisupyyntöä. Sen vaikutukset, että yhteisöjen tuomioistuin tällaisen menettelyn päätteeksi toteaa toimen pätemättömäksi, vastaavat sellaisen kumoamistuomion vaikutuksia, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antaa käsiteltyään EY 230 artiklan perusteella nostettua kumoamiskannetta. Bassin väite johtaisi näin ollen sen lisäksi, että yksityisten oikeussubjektien oikeusturvajärjestelmää rajoitettaisiin, siihen, että oikeusvarmuuden periaatteen nojalla lainvastaisten oikeustointen sallittaisiin jäädä voimaan.

35 Bassin väitteet on näin ollen hylättävä.

Aineellinen kysymys

36 On huomautettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harjoittama valvonta, joka koskee komission sille EY 81 artiklan 3 kohdassa annetun harkintavallan nojalla tekemiä monitahoisia taloudellisia arviointeja kunkin mainitun määräyksen sisältämän neljän edellytyksen osalta, on rajoituttava sen varmistamiseen, että menettelyä ja perusteluvelvollisuutta koskevia sääntöjä on noudatettu, että tosiseikat pitävät asiallisesti paikkansa, että näitä tosiseikkoja ei ole arvioitu ilmeisen virheellisesti ja ettei harkintavaltaa ole käytetty väärin (yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, BAT ja Reynolds v. komissio, tuomio 17.11.1987, Kok. 1987, s. 4487, 62 kohta; Kok. Ep. IX, s. 249 ja yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, SCK ja FNK v. komissio, tuomio 22.10.1997, Kok. 1997, s. II-1739, 109 kohta).

37 Kantaja väittää, että riidanalaista päätöstä rasittavat ilmeiset arviointivirheet ja etteivät sen perustelut ole riittävät.

A *Kanneperuste, joka koskee ilmeisiä arviointivirheitä*

38 Kantaja katsoo, että komissio on tehnyt ilmeisiä arviointivirheitä siltä osin kuin kyse on siitä, että Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuutta ei ollut otettu huomioon riittävällä tavalla, sekä hintaerojen, vuokratuen ja tiettyjen muiden tasoitusetujen arvioinnin osalta.

1. *Kysymys siitä, että vakiomuotoisten vuokrasopimusten vaikutusta Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuuteen ei ole otettu huomioon riittävällä tavalla*

39 Komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että oluentoimitussopimus johtaa yleensä jakelun tehostumiseen (168—172 perustelukappale), mutta arvioi, että on tarpeen tutkia, voidaanko tämä etu saavuttaa silloin, kun ostovelvoitteen alaiselta pubinpitäjältä peritään huomattavasti korkeampia hintoja (173 perustelukappale).

40 Komissio huomautti tältä osin, että hintasyrjintä on merkittävä tekijä, kun poikkeusluvan myöntämistä yksinostosopimuksille perustellaan taloudellisesti. Ensinnäkin yksinostosopimus mahdollistaa komission mukaan syrjinnän, koska ostajalla ei sopimuksen voimassaoloaikana ole muuta hankintalähdettä toisin kuin tuottajan muilla asiakkailla (riidanalaisen päätöksen 174 perustelukappale). Toiseksi jakelun tehostumista koskevan edellytyksen osalta komissio katsoi, että ostajalla, joka kohtaa tuntuvaa nettohintasyrjintää, voi olla vaikeuksia kilpailla samoilla kilpailuedellytyksillä (riidanalaisen päätöksen 175 perustelukappale).

41 Komissio lisäsi, että hintasyrjinnän mahdollinen ristiriitaisuus EY 81 artiklan 3 kohdan kanssa tulee esille myös asetuksessa N:o 1984/83. Tämän asetuksen 21 perustelukappaleessa todetaan, että erityisissä tapauksissa, joissa sopimuksilla, joita kyseisen asetuksen mukainen poikkeus koskee, on EY 81 artiklan 3 kohdan määräysten kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia, komissio voi evätä ryhmäpoikkeuksesta aiheutuvan edun. Asetuksen N:o 1984/83 14 artiklan c alakohdan 2 alakohdassa mainitaan lisäksi nimenomaisesti perusteeton hintasyrjintä (riidanalaisen päätöksen 175 perustelukappale).

42 Komissio totesi, että näiden näkökohtien soveltaminen Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoilla käytettäviin vakiomuotoisiin vuokrasopimuksiin merkitsee sitä, ettei ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä, joka kärsii perusteettomista hintaeroista, ehkä pysty kilpailemaan samoilla kilpailuedellytyksillä. Kun kaikki muut edellytykset ovat samat, sen liiketoiminta ei ole yhtä kannattavaa kuin sen kilpailijoiden liiketoiminta tai se voi olla jopa täysin kannattamatonta (riidanalaisen päätöksen 176 perustelukappale).

43 Komissio lisäsi kuitenkin, että perusteettomalla hintasyrjinnällä on tuntuva haitallinen vaikutus ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän kilpailukykyyn ja se vaikuttaa arviointiin siitä, ettei jakelu ole tehostunut, ainoastaan silloin, kun hintasyrjintä on merkittävää ja kestää kauan (riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappale).

44 Näiden näkökohtien pohjalta komissio arvioi Bassiin sidoksissa olevien pubinpitäjien maksamia korkeampia hintoja ja totesi, että hintaerot ovat kasvaneet vuosi vuodelta (riidanalaisen päätöksen 181 perustelukappale). Se kuitenkin hyväksyi Bassin väitteen, jonka mukaan sen arvioimiseksi, voivatko ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät selvitä markkinoilla ja tehostuuko jakelu tämän vuoksi, on ostovelvoitteen alaisiin pubinpitäjiin sovellettavien korkeampien hintojen lisäksi otettava huomioon ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä hyödyttävät erityisedut, jotka eivät hyödytä niiden kilpailijoita (riidanalaisen päätöksen 182 ja 183 perustelukappale). Vertaillessaan näitä hintaeroja ja tasoitusetuja komissio katsoi, että edut kompensoivat nämä hintaerot, ja totesi tämän perusteella sillä EY 81 artiklan 3 kohdan soveltamisessa olevan harkintavallan nojalla, että vakiomuotoisten vuokrasopimusten käyttäminen on tehostanut jakelua Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoilla (riidanalaisen päätöksen 184—188 perustelukappale).

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

45

46 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

47 On huomautettava, että komissio toteaa asetuksen N:o 1984/83 5 perustelukappaleessa, että yksinostosopimukset tehostavat yleensä jakelua, koska tavarantoimittaja voi niiden avulla suunnitella tavaroidensa myynnin suuremmalla tarkkuudella ja pidemmäksi ajaksi sekä varmistua siitä, että jälleenmyyjän tarpeet tulevat täytetyiksi sopimuksen voimassaoloaikana säännöllisesti, mikä antaa sopimuksen osapuolille mahdollisuuden rajoittaa markkinaolojen muutoksista heille aiheutuvaa riskiä sekä alentaa jakelukustannuksia.

48 Näiden kaikille yksinostosopimuksille yhteisten etujen lisäksi oluen toimitussopimuksilla on jakelun tehostumisen kannalta tiettyjä erityisetuja, jotka oikeutetusti mainitaan asetuksen N:o 1984/83 15 perustelukappaleessa. Tavarantoimittajan jälleenmyyjälle antamat taloudelliset ja rahoitukselliset edut helpottavat huomattavasti pubien perustamista, ajanmukaistamista, ylläpitoa ja käyttöä. Yksinostovelvoite ja kilpailukielto kannustavat jälleenmyyjää keskittämään kaikki käytettävissä olevat voimavaransa sopimuksessa tarkoitettujen tuotteiden myyntiin. Tällaiset sopimukset johtavat sopimuksen osapuolten pitkäaikaiseen yhteistoimintaan, joka antaa näille mahdollisuuden parantaa jälleenmyyjän tarjoamien tuotteiden ja asiakaspalvelun laatua. Ne luovat mahdollisuudet myyntitoiminnan pitkän ajan suunnittelulle ja näin ollen tuotannon ja jälleenmyynnin järjestämiselle taloudellisesti tehokkaalla tavalla. Eri valmistajien tuotteiden välisen kilpailun takia osapuolina olevien yritysten on mukautettava pysyvästi pubien määrä ja laatu asiakkaiden toiveiden mukaisesti.

49 Komissio viittaa riidanalaisessa päätöksessä perustellusti näihin etuihin ja lisää, että kun otetaan huomioon Yhdistyneessä kuningaskunnassa voimassa oleva rajoittava anniskelulupajärjestelmä, ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä voi vuokraamalla tilat sovittuun hintaan Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten kaltaisilla sopimuksilla käyttää tiloja ja päästä vähin kustannuksin oluen anniskelumarkkinoille. Komissio toteaa saman lähestymistavan mukaisesti, että jär-

jestelmä, jossa Yhdistyneen kuningaskunnan panimot antavat itsenäisten toimijoiden käyttöön panimon omistaman anniskelupaikan, jolla on anniskelulupa, lisää markkinoillepääsyn mahdollisuuksia (riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappale).

50 Tästä seuraa, että Bassin vakiomuotoiset vuokrasopimukset lähtökohtaisesti tehostavat jakelua. Tämä olettama on otettava huomioon, kun arvioidaan sen kantajan esille ottaman kysymyksen merkitystä, vaikuttaako Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten järjestelmä siihen sidoksissa olevien pubien kannattavuuteen. Tämä kysymys kannattavuudesta on merkityksellinen ainoastaan siinä tapauksessa, että väitetty vaikutus estää edellä lueteltujen etujen toteutumisen. Näin on ainoastaan, jos Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuus on niin heikko, että niiden kyky anniskella olutta vaarantuu. Niin kauan kuin kyseisten pubien kyky anniskella olutta ei ole vakavasti vaarantunut, kyseessä olevat edut ovat edelleen olemassa. Kannattavuus on näin ollen merkityksellinen tekijä ainoastaan, jos se on omiaan vaarantamaan tämän kyvyn.

51 Komissio on näin ollen perustellusti huolehtinut siitä, että Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuus otetaan huomioon ainoastaan, jos se on niin heikko, että ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien kyky anniskella olutta vaarantuu. Komissio on näin ollen aivan oikein korostanut, että vaikka tahallinen hintasyrjintä voi estää ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä kilpailemasta samoilla kilpailuedellytyksillä ja saada aikaan sen, että kun kaikki muut edellytykset ovat samat, niiden liiketoiminta ei ole yhtä kannattavaa kuin niiden kilpailijoiden liiketoiminta, kaikkea syrjintää ei kuitenkaan tarvitse ottaa huomioon. Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappaleessa, ainoastaan sellainen perusteeton hintasyrjintä, joka on merkittävää ja kestää kauan ja jolla on näin ollen tuntuva haitallinen vaikutus ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän kilpailukykyyn, vaikuttaa aineelliseen arviointiin siitä, onko oluen toimitussopimus tehostanut jakelua.

52 Näin ollen merkitystä ei ole sillä, ovatko Bassiin sidoksissa olevat pubit yhtä kannattavia kuin niiden kilpailijat.

53 Se, etteivät Bassiin sidoksissa olevat pubit ole välttämättä yhtä kannattavia kuin niiden kilpailijat, on yhtenä lähtökohtana EY 81 artiklan 3 kohdan mukaiselle tutkimukselle, joka koskee yksilöllisen poikkeusluvan myöntämistä. Vakiomuotoisilla vuokrasopimuksilla, joissa määrätään yksinostovelvoitteesta ja kilpailukiellosta, estetään ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä lähtökohtaisesti tekemästä hankintojaan vapaasti markkinoilta ja näin ollen hankkimasta oluita, jotka ovat samaa lajia kuin sopimuksessa mainitut oluet, muilta tavarantoimittajilta ja mahdollisesti edullisemmin. Tältä osin ne poistavat ostovelvoitteen alaisilta pubinpitäjiltä mahdollisuuden parantaa kannattavuuttaan. Komissio otti tämän huomioon, kun se totesi riidanalaisen päätöksen 155 ja 164 perustelukappaleessa, että riidanalaisten sopimusten sisältämät yksinostovelvoite ja kilpailukielto rajoittavat kilpailua ja rikkovat EY 81 artiklan 1 kohtaa.

54 Tästä seuraa, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se ei ole tutkinut, ovatko Bassiin sidoksissa olevat pubit yhtä kannattavia kuin niiden kilpailijat.

55 Ainoana sellaisena merkityksellisenä kysymyksenä, joka voi mahdollisesti nostaa esiin edellä 51 kohdassa tarkoitetun Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuuden, komissio piti perustellusti mahdollisen Bassin harjoittaman tahallisen hintasyrjinnän vaikutuksia eikä heikkoa kannattavuutta, joka seuraa tahallisesta hintasyrjinnästä riippumatta itse vuokrasopimusjärjestelmästä.

56 Ensinnäkin tämä komission näkemys perustuu asetukseen N:o 1984/83, johon komissio perustellusti viittasi.

57 Tältä osin on todettava, että Bassin vakiomuotoiset vuokrasopimukset eivät kuuluneet asetuksessa N:o 1984/83 määritellyn ryhmäpoikkeuksen soveltamis-

alaan, mutta niille myönnettiin yksilöllinen poikkeuslupa sillä perusteella, että niissä, toisin kuin asetuksen 6 artiklassa asetetuissa edellytyksissä, määriteltiin oluen ostovelvoite olutlajien mukaan eikä olutmerkkien tai nimikkeiden mukaan (riidanalaisen päätöksen 165—167 perustelukappale). Sitä, että ryhmäpoikkeusta ei sovelleta sopimuksiin, jotka sisältävät tällaisen ehdon, perustellaan asetuksen N:o 1984/83 18 perustelukappaleessa sillä, että jälleenmyyjän kaupallinen toimintavapaus on pyrittävä säilyttämään, ja lisäksi sillä, että muiden tavarantoimittajien pääsy vähittäismyyntiportaalle on pyrittävä turvaamaan. Arvioidessaan sitä, voidaanko Bassin tekemille vuokrasopimuksille myöntää yksilöllistä poikkeuslupaa, komissio kuitenkin totesi riidanalaisen päätöksen 171 perustelukappaleessa, että kun otetaan huomioon Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoiden ja Bassin toiminnan erityispiirteet, tällainen ehto mahdollistaa oluen yksinostosopimusten täytäntöönpanon Yhdistyneessä kuningaskunnassa paremmin kuin asetuksessa N:o 1984/83 säädetty määrittely ja että tällaisen ehdon avulla voidaan turvata ulkomaisten tai kotimaisten panimoiden pääsy markkinoille paremmin kuin sellaisen asetuksessa N:o 1984/83 säädetyn edellytyksen avulla, jonka mukaan oluen ostovelvoite on määriteltävä olutmerkkien tai nimikkeiden mukaan.

58 Pääasiallinen perustelu, jonka perusteella sellaisten oluen toimitussopimusten, joissa ostovelvoite määritellään olutlajien mukaan, ei katsottu kuuluvan asetuksessa N:o 1984/83 tarkoitetun ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan, olisi käsiteltävänä olevassa asiassa näin ollen edellyttänyt vetoamista tähän sopimusehtoon. Tästä seuraa, etteivät Bassin vakiomuotoiset vuokrasopimukset täytä asetuksen N:o 1984/83 edellytyksiä pelkän teknisen seikan vuoksi, mikä ei kuitenkaan estä sitä, etteivätkö nämä sopimukset olisi tämän asetuksen hengen mukaisia.

59 Tässä tilanteessa komissio on yksilöllisen poikkeusluvan myöntämismahdollisuuksia tutkiessaan aivan oikein viitannut asetukseen sisältyvään analysointimalliin.

60 Asetuksessa otetaan huomioon tilanteet, joissa sopimuksilla, jotka lähtökohtaisesti täyttävät asetuksessa säädetyt edellytykset, on EY 81 artiklan 3 kohdan

vastaisia vaikutuksia. Yksi näistä tilanteista on komission arvioima tilanne, jossa tavarantoimittaja soveltaa sellaisiin jälleenmyyjiin, joita sitoo yksinostovelvoite, ilman asiallista perustetta muihin samassa myyntiportaassa toimiviin jälleenmyyjiin verrattuna epäedullisempia hintoja (asetuksen N:o 1984/83 14 artiklan c alakohdan 2 alakohta).

61 Komissio on näin ollen aivan oikein seurannut asetukseen N:o 1984/83 sisältyvää analysointimallia ja ottanut huomioon tässä asetuksessa mainitun kysymyksen tahallisesta hintasyrjinnästä.

62 Asetuksessa N:o 1984/83 ei sen sijaan mainita tilannetta, jossa oluentoimitussopimukset niille ominaisten rakenteellisten tekijöiden vuoksi johtavat siihen, että ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien kannattavuus on niin heikko, että komission olisi peruutettava ryhmäpoikkeus. Kyseisessä asetuksessa, jossa todetaan moninaiset edut, jotka aiheutuvat yksinostosopimuksista yleensä (5—7 perustelukappale) ja oluentoimitussopimuksista erityisesti (14—17 perustelukappale), oletetaan lähtökohtaisesti, etteivät nämä sopimukset rakenteellisten tekijöiden vuoksi johda siihen, että vuokralleottajien kannattavuus heikkenisi niin paljon, että nämä edut vaarantuisivat.

63 Toisaalta komission kanta perustuu riidanalaisessa päätöksessä tarkasteltuihin Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoiden ominaispiirteisiin.

64 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että taloudellisella toimijalla, joka haluaa tulla Yhdistyneessä kuningaskunnassa alkoholijuomien anniskelumarkkinoiden vähittäismyyntiportaalle, on muitakin mahdollisuuksia kuin pitää panimon omistamaa pubia. Hän voi myös johtaa panimon tai pubiketjun omistamaa pubia

tai omistaa oman pubin, olipa se edullisen lainasopimuksen vastikkeeksi sidoksissa panimoon tai ei (riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappale). Nämä vaihtoehdot eivät ole pelkästään teoreettisia, koska panimon tai pubiketjun omistamat pubit, joita piti yksi niiden työntekijöistä, myivät vuonna 1997 25,5 prosenttia Yhdistyneessä kuningaskunnassa anniskelupaikoissa kulutetusta oluesta (riidanalaisen päätöksen 26 perustelukappale, taulukko 2, sarakkeet b ja d) ja yksittäiset itsenäiset pubit, olivatpa ne edullisen lainasopimuksen vastikkeeksi sidoksissa panimoon tai eivät, myivät tästä oluesta 53,1 prosenttia (riidanalaisen päätöksen 26 perustelukappale, taulukko 2, sarakkeet e ja f). Lisäksi komission mukaan vähittäismyyntimarkkinoille pääsyn esteitä ei juurikaan ole (riidanalaisen päätöksen 36 perustelukappale).

65 Tästä seuraa, että toimijan, joka haluaa päästä alkoholijuomien anniskelun vähittäismyyntimarkkinoille, ei ole välttämättä pakko tehdä panimon kanssa vuokrasopimusta, johon sisältyy yksinostoehto. Kun otetaan huomioon tämä valinnanvapaus, vaikuttaa poissuljetulta, että toimija valitsisi tällaisen toimintamuodon, jos se rakenteellisista syistä estäisi häntä harjoittamasta liiketoimintaansa riittävän kannattavasti.

66 Tällainen tilanne olisi myös selvästi panimoiden etujen vastainen. Kuten komissio aivan oikein korostaa, jos niiden pubit eivät saisi tarpeeksi voittoa, ne eivät löytäisi enää pubinpitäjiä, mikä vaarantaisi niiden jakelukyvyn.

67 Ei ole kuitenkaan osoitettu, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se arvioi ainoastaan Bassin mahdollisen tahallisen hintasyrjinnän vaikutuksia eikä tutkinut, estikö Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten järjestelmä ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä harjoittamasta liiketoimintaansa yhtä kannattavasti kuin heidän kilpailijansa tekevät.

2. *Hintaeron arviointi*

68 Kantaja arvostelee yhtäältä komission hintaeroa koskevaa määritelmää ja toisaalta sellaisen vertailuryhmän määritelmää, jonka suhteen tätä hintaeroa on arvioitu.

a) Hintaeron määritelmä

69 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 60 perustelukappaleessa, että pubinpitäjät, jotka eivät ole sidoksissa tiettyyn yritykseen yksinostosopimuksen perusteella, voivat saada Yhdistyneessä kuningaskunnassa oluthankinnoistaan alennuksia, joita ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät eivät voi saada. Tämä toteamus lähtökohtanaan komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 61 perustelukappaleessa, että hintaero on Bassin ostovelvoitteesta vapaille pubinpitäjille myöntämien keskimääräisten alennusten (puntaa (GBP)/tynnyri) ja sen ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille myöntämien alennusten ero. Tämän määritelmän perusteella komissio katsoi, että hintaero, joka kaudella 1990/1991 oli 19 GBP tynnyriltä, kasvoi tasaisesti siten, että kaudella 1996/1997 se oli jo 48 GBP (riidanalaisen päätöksen 108 perustelukappale, taulukko 3).

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

70 — 73 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

74 Kantajan väitteessä oletetaan, että jakelun tehostumista koskevan edellytyksen kannalta on merkityksellistä arvioida sitä, estääkö Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten järjestelmä rakenteellisista syistä ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä harjoittamasta liiketoimintaansa yhtä kannattavasti kuin heidän kilpailijansa tekevät.

75 Edellä on kuitenkin osoitettu, ettei tämä arviointi ollut tarpeen eikä ollut myöskään riittäviä perusteita arvioida muutoin kuin tahallisen hintasyrjinnän osalta, jota komissio tutki asianmukaisesti, ainoaa mahdollisesti merkityksellistä eri kysymystä siitä, heikensikö Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten järjestelmä Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuutta niin paljon, että niiden kyky anniskella olutta vaarantui.

76 Tämän vuoksi ei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se ei määrittänyt oluesta vapailla markkinoilla yleensä maksettavan keskimääräisen hinnan ja sen hinnan välistä eroa, jolla Bass myi olutta siihen sidoksissa oleville pubinpitäjille.

77 On lisättävä, että kantajan väitteellä, jonka mukaan vapailla markkinoilla yleensä myönnettävää alennusta, joka kaudella 1990/1991 oli noin 37,5 GBP tynnyriltä ja kaudella 1997/1998 noin 65 GBP tynnyriltä, on verrattava komission riidanalaisessa päätöksessä (108 perustelukappale, taulukko 3) mainitsemaan hintaeroon, joka kaudella 1990/1991 oli 19 GBP tynnyriltä ja kaudella 1996/1997 eli viimeisimmällä riidanalaisessa päätöksessä mainitulla kaudella 48 GBP tynnyriltä, ei ole merkitystä. Sen lisäksi, ettei tätä väitettä tukevia asiakirjoja ole esitetty riittävästi, tämä väite on ristiriidassa sen kanssa, että komissio totesi riidanalaisen päätöksen 62 perustelukappaleessa, että on olemassa alen-

nuksia, jotka ovat suurempia kuin komission mainitsemat keskimääräiset alennukset. Lisäksi riidanalaisen päätöksen 60 perustelukappaleessa hintaeroksi määriteltiin Bassin yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille ja siihen sidoksissa oleville pubinpitäjille myöntämien alennusten ero, kun taas kantajan esittämät luvut koskevat alennusta, joka laskettiin markkinoilla toimivien eri panimoiden myynnin pohjalta.

b) Vertailuryhmän määrittäminen

78 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 178 perustelukappaleessa, että alennuksia voivat saada kaikki Yhdistyneen kuningaskunnan anniskelumarkkinoilla toimivat yritykset, jotka eivät ole tehneet yksinostovelvoitetta sisältävää sopimusta ja jotka tekevät hankintansa Bassilta, eli tukkukauppiaat, pubiketjut, muut panimot sekä yksittäiset itsenäiset pubinpitäjät. Lisäksi tukkukauppiaille, panimon itse johtamille pubeille, pubiketjuille ja muille panimoille myönnetyt alennukset ovat keskimäärin suurempia kuin yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille myönnetyt alennukset.

79 Komissio otti kuitenkin näitä alennuksia arvioidessaan ja niitä Bassiin sidoksissa olevien pubinpitäjien tilanteeseen verratessaan huomioon ainoastaan yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille myönnetyt alennukset. Tätä vertailun alan rajoittamista voidaan perustella viittaamalla asetuksen N:o 1984/83 14 artiklan c alakohdan 2 alakohtaan, jossa säädetään, että komissio voi katsoa, ettei tätä asetusta sovelleta, jos se toteaa, että tietyssä tapauksessa sopimuksella, johon sovelletaan tämän asetuksen mukaista poikkeusta, on kuitenkin tiettyjä EY 81 artiklan 3 kohdassa säädettyjen edellytysten vastaisia vaikutuksia, ja erityisesti kun tavarantoimittaja soveltaa sellaisiin jälleenmyyjiin, joita sitoo yksinostovelvoite, ilman asiallista perustetta muihin "samassa myyntiportaassa toimiviin" jälleenmyyjiin verrattuna epäedullisempia hintoja.

80 Tältä osin komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 180 perustelukappaleessa, että ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien edellä mainituista eri kilpailijoista ainoastaan yksittäiset itsenäiset pubinpitäjät ovat jälleenmyyjiä, jotka toimivat samassa myyntiportaassa kuin ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät eli käsiteltävänä olevassa asiassa vähittäismyyntiportaassa ja ostavat oluensa suoraan Bassilta markkinaehdoilla. Komissio on näin ollen pitänyt vertailuryhmänä itsenäisiä pubinpitäjiä.

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

81
—
82 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

83 Edellä 61 kohdassa todetaan, että komissio on yksilöllisen poikkeusluvan myöntämismahdollisuuksia tutkiessaan aivan oikein viitannut asetukseen N:o 1984/83 sisältyvään analysointimalliin. Asetuksen N:o 1984/83 14 artiklan c alakohdan 2 alakohdassa mainitaan käsiteltävänä olevassa asiassa merkityksellinen tilanne, jossa tavarantoimittaja soveltaa sellaisiin jälleenmyyjiin, joita sitoo yksinostovelvoite, ilman asiallista perustetta muihin jälleenmyyjiin verrattuna epäedullisempia hintoja. Tässä säännöksessä täsmennetään, että kyse on samassa myyntiportaassa toimivista jälleenmyyjistä.

84 Käsiteltävänä olevassa asiassa on kuitenkin todettava, että yksittäiset itsenäiset pubinpitäjät, joita on käytetty vertailuryhmänä, ovat ainoita jälleenmyyjiä, jotka toimivat samassa myyntiportaassa kuin Bassiin sidoksissa olevat pubinpitäjät, minkä vuoksi näitä ryhmiä voidaan pätevästi vertailla keskenään.

85 On kiistatonta, että Bassin myöntämät alennukset ovat sitä suurempia mitä suurempia ovat ostetut olutmäärät. Tästä näkökulmasta ainoastaan yksittäiset itsenäiset pubinpitäjät ovat vastaavassa tilanteessa kuin Bassiin sidoksissa olevat pubinpitäjät, koska ne tekevät viimeksi mainittujen tavoin hankintansa suoraan Bassilta. Sen sijaan Bassin valmistaman oluen toimitukset pubiketjujen tai muiden panimoiden johtamille pubeille toteutetaan yhteisesti koko ketjulle tai panimolle. Tästä seuraa, että näin tilatun oluen määrät ovat huomattavasti suurempia kuin yksittäisten itsenäisten pubinpitäjien tilaaman oluen määrät ja tämän vuoksi Bassin näille yhteisille tilauksille myöntämät alennukset ovat suuremmat kuin sen yksittäisten itsenäisten pubinpitäjien tilauksille myöntämät alennukset.

86 Tästä seuraa, ettei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se ei ole sisällyttänyt vertailuryhmään muita kuin yksittäisiä itsenäisiä pubeja, erityisesti pubiketjujen tai panimoiden johtamia pubeja.

3. *Vuokratuen laskeminen*

87 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 63—74 perustelukappaleessa, että vuokratuki saadaan vertaamalla ostovelvoitteen alaisen pubin maksamaa vuokraa ja ostovelvoitteesta vapaan pubin maksettavana olevia kiinteistöstä aiheutuvia kustannuksia. Jos tämän vertailun mukaan edellä mainitut kustannukset ovat suuremmat kuin ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien maksama vuokra, tämä on viimeksi mainituille myönnetty etu, joka kompensoi edellä mainittua hintaeroa.

88 Komissio luetteli eri menetelmiä vuokratuen arvioimiseksi ja päätyi lopulta käyttämään menetelmää, jossa lasketaan ostovelvoitteen alaisten pubien vuokran

ja liikevaihdon suhdeluvun ja ostovelvoitteesta vapaiden pubien vuokran ja liikevaihdon suhdeluvun välinen ero. Tältä osin komissio nojautui seuraaviin olettamiin:

— ostovelvoitteesta vapaiden pubien arvioitu vuokra on 15 prosenttia liikevaihdosta

— ostovelvoitteen alaisten pubien vuokra on 11,36 prosenttia liikevaihdosta.

89 Näiden olettamien perusteella komissio laski vuokratuen seuraavalla tavalla: määritettyään luvun, joka vastaa 15:tä prosenttia ostovelvoitteen alaisten pubien liikevaihdosta, se vähensi siitä luvun, joka vastaa 11,36:ta prosenttia kyseisestä liikevaihdosta, ja tämän jälkeen jakoi saadun luvun Bassin näille pubeille myymien tynnyreiden kokonaismäärällä.

90 Tämän laskutoimituksen tulokset ilmenevät riidanalaisen päätöksen 108 perustelukappaleen taulukosta 3. Kaudella 1990/1991 vuokratuki oli 16 GBP tynnyriltä, kaudella 1991/1992 15 GBP tynnyriltä, kaudella 1992/1993 19 GBP tynnyriltä, kaudella 1993/1994 23 GBP tynnyriltä, kaudella 1994/1995 22 GBP tynnyriltä, kaudella 1995/1996 22 GBP tynnyriltä ja kaudella 1996/1997 24 GBP tynnyriltä. Vuokratuki on tasoituseduista tärkein.

91 Kantaja arvostelee komission vuokratukea koskevia laskelmia ensinnäkin valitun laskentamenetelmän osalta, joka perustuu vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun, ja toiseksi sen osalta, miten tätä laskentamenetelmää on käytetty, kun ostovelvoitteista vapaiden pubien vuokraksi on arvioitu 15 prosenttia liikevaihdosta.

a) Väite, joka koskee sen laskentamenetelmän valintaa, joka perustuu vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

92 — 95 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

96 Kantajan arvostelu, joka koskee komission riidanalaisessa päätöksessään käyttämää vuokratuen arviointimenetelmää, ja ehdotus muun menetelmän käyttämisestä perustuvat olettamaan, jonka mukaan valittavan sen arviointimenetelmän perusteella, jota käytetään arvioitaessa EY 81 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua jakelun tehostumista koskevaa edellytystä, on voitava vertailla Bassiin sidoksissa olevien pubien ja itsenäisten pubien kannattavuutta, joka vertailu kantajan mukaan johtaa siihen päätelmään, että ensiksi mainitut eivät ole yhtä kannattavia kuin viimeksi mainitut.

97 Tässä kantajan väitteessä oletetaan myös, että jakelun tehostumista koskevan edellytyksen kannalta on merkityksellistä arvioida sitä, estääkö Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten järjestelmä rakenteellisista syistä ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä saavuttamasta yhtä hyvää kannattavuutta kuin heidän kilpailijoillaan on.

98 Edellä on jo todettu, ettei tämä arviointi ollut tarpeen eikä ollut myöskään riittäviä perusteita arvioida muutoin kuin tahallisen hintasyrjinnän osalta, jota komissio tutki asianmukaisesti, ainoaa mahdollisesti merkityksellistä eri kysy-

mystä siitä, heikensikö Bassin vakiomuotoisten vuokrasopimusten järjestelmä Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuutta niin paljon, että niiden kyky anniskella olutta vaarantui.

99 Kantajan arvostelulla ei näin ollen ole merkitystä.

100 Sen kantajan väitteen osalta, jonka mukaan Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuutta voidaan arvioida paremmin ehdotetulla vaihtoehtoisella menetelmällä, koska siinä otetaan huomioon näiden pubien kustannusrakenne, on todettava, että kantaja ei ole väittänyt eikä, sitä suuremmalla syyllä, ole osoittanut, että ostovelvoitteen alaisten pubien kustannusrakenne poikkeaisi ostovelvoitteesta vapaan pubin kustannusrakenteesta muilta osin kuin hintaeron ja tasoitusetujen osalta. Nämä tekijät komissio on kuitenkin ottanut huomioon.

101 On lisättävä, ettei kantaja ole osoittanut, mikä on hänen pitämänsä pubin toimintakustannusten rakenne.

102 Kantajan suosima menetelmä on lisäksi vaikeampi käyttää kuin komission valitsema menetelmä, jolla komissio on riidanalaisen päätöksen 71 perustelukappaleessa oikeutetusti todennut olevan kantajan menetelmään verrattuna se etu, että se ei perustu niin useisiin arvioihin muuttuvista tekijöistä. Kantajan ehdottama menetelmä perustuu eroihin vuokran ja nettovoiton keskimääräisessä suhdeluvussa. Siinä edellytetään erityisesti nettovoiton arviointia, mikä puolestaan edellyttää liikevaihdon arvioinnin lisäksi niiden kustannusten arviointia, jotka on vähennettävä liikevaihdosta nettovoiton määrittämiseksi. Sen sijaan komission käyttämässä menetelmässä, joka perustuu vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun, kustannuksia ei tarvitse arvioida, ja sitä voidaan näin ollen käyttää helpommin ja varmemmin kuin kantajan ehdottamaa menetelmää.

103 Kantajan väitteet on näin ollen hylättävä.

b) Väite, joka koskee sitä, että ostovelvoitteista vapaiden pubien vuokraksi arvioidaan 15 prosenttia liikevaihdosta

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

104
—
113 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

114 Jos oletetaan, että vuokraedun arviointimenetelmä, joka perustuu vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun, voidaan hyväksyä, kantaja toteaa, että komissio on pitänyt ostovelvoitteesta vapaiden pubien vertailuvuokrana 15 prosenttia liikevaihdosta. Kantajan mukaan tämä arvio voi koskea ainoastaan menestyviä pubeja, eikä menestyvällä pubilla ja heikommin menestyvällä pubilla ole vapailla markkinoilla tapahtuvan vuokran määrittämisen kannalta mitään yhteistä.

115 Tältä osin on todettava, että se, että tietyt pubit menestyvät heikommin kuin toiset, voi johtua pääasiassa siitä, ettei pubinpitäjällä ole riittävää taitoa saada pubia menestymään niin hyvin kuin se voisi menestyä, tai pubinpitäjän tahdosta

riippumattomista rakenteellisista syistä, kuten siitä, että pubi sijaitsee köyhällä alueella tai että se on pienikokoinen.

116 Ensimmäinen heikon menestyksen taustalla oleva tekijä ei vaikuta pubin vuokran arviointiin tai tämän arvioinnin vaikutuksiin EY 81 artiklan 3 kohdan kannalta. Koska ostovelvoitteen alaisten pubien vuokra vahvistetaan sellaisen menestyksen perusteella, johon pätevän pubinpitäjän voidaan odottaa pääsevän (riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappale), komissio korostaa perustellusti, että jos pubi ei kannata hyvin sen vuoksi, että sen pitäjä ei täytä tällaista kohtuullista vaatimusta, tästä ei ole syytä tehdä johtopäätöksiä sellaisen vuokran arvioinnin suhteen, jota tämän pubin olisi maksettava vapailla markkinoilla, ja näin ollen vuokratuen suhteen.

117 Toinen menestymisen erojen taustalla oleva tekijä vaikuttaa vuokran arviointiin. Koska vuokran määrittäminen riippuu pubinpitäjän menestyksestä, vuokra on sitä suurempi mitä paremmin hän on menestynyt. Nämä eri pubien menestyserot on komission valitsemassa menetelmässä kuitenkin lähtökohtaisesti yhdistetty siten, että heikommin menestyvät pubit ovat vuokran määrittämisen kannalta verrattavissa paremmin menestyviin pubeihin. Komissio katsoo, että ostovelvoitteesta vapaan pubin vuokra on 15 prosenttia sen liikevaihdosta. Tästä seuraa, että vuokran nimellinen määrä on sitä suurempi mitä suurempi on liikevaihto. Heikommin menestyvän pubin nimellinen vuokra on näin ollen pienempi kuin paremmin menestyvän pubin nimellinen vuokra. Tämän ajattelutavan mukaan liikevaihdon ja vuokran suhdeluku pysyy kuitenkin vakiona riippumatta liikevaihdon suuruudesta.

118 Kantaja väittää kuitenkin, että tämän suhdeluvun ei pitäisi pysyä vakiona vaan muuttua liikevaihdon suuruuden mukaan. Vuokran arvioiminen 15 prosentiksi liikevaihdosta, kuten komissio on tehnyt, pätee ainoastaan erittäin menestyviin pubeihin, joita Bassiin sidoksissa olevat pubit eivät ole.

119 Kantaja esittää tältä osin kaksi perustelua.

120 Ensimmäisessä perustelussa kantaja viittaa Scottish & Newcastlea koskevaan päätökseen, jossa komissio myönsi esitettyään samankaltaisia perusteluja kuin mitä riidanalaisessa päätöksessä on esitetty Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivan panimon Scottish & Newcastlen käyttämille vakiomuotoisille vuokrasopimuksille yksilöllisen poikkeusluvan. Tätä panimoa koskevassa päätöksessä komissio arvioi myös vuokratuen ja käytti, kuten riidanalaisessa päätöksessä, tässä yhteydessä ostovelvoitteesta vapaiden pubien osalta vuokraa, joka on 15 prosenttia liikevaihdosta.

121 Komissio perusteli tätä arviota toteamalla Scottish & Newcastlea koskevan päätöksen 71 perustelukappaleessa, että tämä panimo on ilmoittanut komissiolle 22.4.1998 päivätyssä kirjeessä vapauttaneensa samana vuonna ostovelvoitteesta noin 184 pubia kuudessa viikossa noudattaakseen Yhdistyneen kuningaskunnan viranomaisten antamia olutta koskevia määräyksiä, mikä johti neuvotteluihin uusien vuokrien määrittämiseksi. Tältä osin komissio totesi, että näillä neuvotteluilla saavutettu keskimääräinen vuokrankorotus oli noin 18 prosenttia suurempi kuin aikaisempi ostovelvoitteen alaisiin pubeihin sovellettu vuokra, mikä tarkoittaa sitä, että vuokran ja liikevaihdon suhdeluku oli noin 14,6 prosenttia. Komissio lisäsi panimon arvioineen, että jos neuvotteluaika olisi ollut pidempi, vuokra olisi ollut suurempi. Komissio arvioi saman päätöksen 65 perustelukappaleessa Scottish & Newcastleen sidoksissa olevien pubien vuokran ja liikevaihdon suhdeluvuksi 12,59 prosenttia.

122 Kantaja toteaa yhtäältä, että Scottish & Newcastlen pubien liikevaihto on suurempi kuin Bassin omistamien pubien liikevaihto, ja toisaalta, että ensin mainittujen pubien vuokratuki oli vain noin 2 prosenttia eli 14,6 ja 12,59 prosentin erotuksen suuruinen. Kantaja toteaa tämän perusteella, että se oli pienempi kuin

riidanalaisessa päätöksessä arvioitu Bassiin sidoksissa olevien pubien vuokratuki, joka oli 3,64 prosenttia eli 15 ja 11,36 prosentin erotus. Kantaja päättelee tästä, että on epätodennäköistä, että Bassiin sidoksissa olevat pubit, joiden liikevaihto on pienempi kuin Scottish & Newcastlen pubien liikevaihto, saisivat suurempaa vuokratukea kuin viimeksimainitun panimon omistamat pubit.

123 Tältä osin on todettava, että kantajan mainitseman esimerkin avulla voidaan vertailla samojen pubien vuokraa silloin, kun niitä koski ostovelvoite, ja silloin, kun ne olivat itsenäisiä, kun otetaan huomioon, että vuokrat on neuvoteltu vapailla markkinoilla. Tämä esimerkki vahvistaa sen, että ostovelvoitteen alaisille pubeille myönnetty vuokratuki on todellinen.

124 Kyseinen esimerkki vahvistaa myös lähtökohtaisesti sen, että komissio arvioi Scottish & Newcastlea koskevassa päätöksessä ja riidanalaisessa päätöksessä aivan oikein, että vapailla markkinoilla neuvoteltu vuokra on 15 prosenttia liikevaihdosta. Tältä osin on todettava, että komissio on siitä huolimatta, että Scottish & Newcastlen vapauttamien pubien vuokra oli 14,6 prosenttia niiden liikevaihdosta, käyttänyt vuokran ja liikevaihdon suhdelukuna 15 prosenttia. Komissio totesi Scottish & Newcastlea koskevan päätöksen 71 perustelukappaleessa, että vuokrat olisivat voineet olla suuremmat, jos neuvotteluaika, joka erityisten olosuhteiden vuoksi oli ollut erittäin lyhyt, olisi ollut pidempi, ja se päätyi tähän suhdelukuun muiden saamiensa tietojen perusteella.

125 Sen merkitystä, että komissio arvioi riidanalaisessa päätöksessä Bassiin sidoksissa olevien pubien vuokran ja liikevaihdon suhdeluvuksi 15 prosenttia, ei poista pelkästään se, että nämä pubit menestyvät heikommin kuin

Scottish & Newcastlen pubit. Kyseisen suhdeluvun perusteella tämä heikompi menestys, joka ilmenee pienempänä liikevaihtona, johtaa pienempään nimelliseen vuokraan. Komission käyttämässä menetelmässä otetaan lähtökohtaisesti huomioon liikevaihtojen erot. Sen sijaan pelkästään Bassiin sidoksissa olevien pubien ja Scottish & Newcastlen pubien menestyksen erolla ei voida perustella vuokran nimellisen määrän erojen lisäksi liikevaihdon ja vuokran suhteen muuttamista.

126 Kantajan perustelulla on merkitystä ainoastaan hänen esittämänsä olettaman perusteella, jonka mukaan liikevaihdoltaan pienempiä pubeja ei voida verrata menestyvämpiin pubeihin ja jonka mukaan niiden vuokran ja liikevaihdon suhdeluku on pienempi. Tämä perustelu ei kuitenkaan sisällä seikkoja, joilla tämän olettaman pätevyys voitaisiin osoittaa.

127 Ensimmäisellä perustelulla ei näin ollen ole merkitystä, joten se on hylättävä.

128 Toisen perustelun osalta kantaja viittaa tilintarkastajan kertomuksiin, joissa todetaan, että vuokran arvioiminen 15 prosentiksi liikevaihdosta on realistinen ainoastaan sellaisten pubien kohdalla, joilla on hyvin suuri liikevaihto. Tällä tavoin arvioitu vuokra on sellaisella pubilla, jolla on hyvin suuri liikevaihto, joka vastaa 375 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, suuruudeltaan 54 prosenttia nettovoitosta eli samaa luokkaa kuin kantajan ehdottaman vaihtoehtoisen vuokranarviointimenetelmän mukainen vuokra. Sen sijaan sellaisen pubin maksama vuokra, jolla on keskiverto liikevaihto, joka vastaa 325 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, on suuruudeltaan jo 72 prosenttia nettovoitosta ja näin arvioitu sellaisen pubin maksama vuokra, jolla on pieni liikevaihto, joka vastaa esimerkiksi 275 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, on suuruudeltaan jopa 108 prosenttia nettovoitosta. Vuokran ja liikevaihdon 15 prosentiksi katsottu suhdeluku soveltuu näin ollen ainoastaan sellaisiin pubeihin, jolla on hyvin suuri liikevaihto, muttei Bassiin sidoksissa olevien pubien kaltaisiin pubeihin, joiden liikevaihto on pieni.

129 Tämä näkemys perustuu arvioon tietyn liikevaihdon omaavan pubin voitosta. Se edellyttää näin ollen niiden kustannusten vaikeaa ja monimutkaista arviointia, jotka on vähennettävä liikevaihdosta voiton määrittämiseksi.

130 Tältä osin on todettava, että tilintarkastaja laati kaksi peräkkäistä kertomusta, joista ensimmäinen toimitettiin komissiolle hallinnollisen menettelyn aikana ja toinen kanteen liitteenä (1.3.1998 ja 8.10.1999 päivätyt kertomukset). Nämä kertomukset ovat kuitenkin merkittävällä tavalla ja selittämättömästi ristiriidassa keskenään, mikä kertoo edellä mainittujen arviointien vaikeudesta.

131 Ensimmäisessä kertomuksessa tilintarkastaja arvioi sellaisen pubin, jonka liikevaihto vastaa 260 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, nettovoitoksi 94 000 GBP. Toisessa kertomuksessa tilintarkastaja arvioi sellaisen pubin, jonka liikevaihto vastaa 275 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, nettovoitoksi 87 700 GBP eli vähemmän kuin ensimmäisessä kertomuksessa (luku 87 700 GBP on saatu vähentämällä myynnistä (177 400 GBP) myyntikustannukset (89 700 GBP)). Ensimmäisessä kertomuksessa sellaisen pubin, jonka liikevaihto vastaa 360 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, nettovoitoksi arvioitiin 134 000 GBP, vaikka toisessa kertomuksessa sellaisen pubin, jonka liikevaihto on suurempi ja vastaa esimerkiksi 375 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, nettovoitoksi arvioitiin pienempi määrä eli 119 500 GBP, johon päädyttiin samalla tavalla kuin edellä mainittuun määrään.

132 On myös todettava, että toisessa kertomuksessa tilintarkastaja erottaa kustannusten arvioinnin yhteydessä toisistaan kiinteiksi katsottavat kustannukset, jotka

eivät riipu pubien liikevaihdosta ja joiden määräksi arvioitiin 50 000 GBP, ja pubien liikevaihdon mukaan vaihtelevat kustannukset, joiden määräksi arvioitiin 8 900 GBP sellaisen pubin osalta, jonka liikevaihto vastaa 275 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, ja 12 100 GBP sellaisen pubin osalta, jonka liikevaihto vastaa 375 oluttynnyrin myyntiä vuodessa.

133 Tämä arviointi herättää kysymyksiä sen suhteen, onko henkilöstökustannukset otettu huomioon asianmukaisella tavalla. Ensimmäisessä kertomuksessa näiden kustannusten määräksi arvioitiin 24 500 GBP sellaisen pubin osalta, jonka liikevaihto vastaa 310 oluttynnyrin myyntiä vuodessa. Samoin kuin toisessa kertomuksessa, liikevaihdon mukaan vaihtelevien kustannusten määräksi arvioitiin 8 900—12 100 GBP ja kiinteiden kustannusten määräksi 50 000 GBP. Henkilöstökustannukset kuuluvat toisessa kertomuksessa kiinteisiin kustannuksiin. Komissio korostaa kuitenkin perustellusti, ettei vaikuta realistiselta olettaa, että henkilöstökustannukset olisivat samat pubin koosta riippumatta eli riippumatta siitä, kuten toisessa kertomuksessa todetaan, vastaako liikevaihto 275 vai 375 oluttynnyrin myyntiä vuodessa.

134 Pubin toimintakustannusten arvioimisen vaikeutta teoreettisesti tarkasteltuna ilmentää ensimmäinen kertomus, jossa tilintarkastaja luettelee 31 eri kustannustyyppiä. Tämän toimenpiteen vaikeutta korostaa se, että tilintarkastajan perusteluista ilmenee, että toimintakustannusten arvioinnissa käytetään melko paljon harkintavaltaa. Tilintarkastajan mukaan näiden kustannusten voidaan katsoa olevan 27,5—35 prosenttia liikevaihdosta. Tältä osin on todettava, että nettovoitto on sitä pienempi mitä suurempi on valittu toimintakustannusten suhdeluku. Koska tilintarkastaja arvioi vuokraksi 50 prosenttia nettovoitosta, sen on oltava sitä pienempi mitä suurempi on kiinteiden kustannusten suhdeluku. Se, että vuokra on arvioitu pieneksi, pakottaa ajattelemaan, että myös vuokran ja liikevaihdon suhdeluku on pieni.

135 Näitä toteamuksia valottaa se, että tilintarkastaja toteaa, että kun kaikki muut edellytykset ovat samat, sellaiseen pubiin, jonka liikevaihto on pieni ja vastaa 260 oluttynnyrin myyntiä vuodessa, sovelletaan 11 prosentin suuruista vuokran ja liikevaihdon suhdelukua ainoastaan, jos toimintakustannusten määräksi arvioidaan 35 prosenttia liikevaihdosta. Sen sijaan suhdeluku on 14,4 prosenttia eli lähellä riidanalaisessa päätöksessä esitettyjä lukuja, jos kyseisten kustannusten määräksi arvioidaan 27,5 prosenttia liikevaihdosta.

136 Tilintarkastajan toteamukset perustuvat näin ollen monimutkaisiin olettamiin eli voiton ja näin ollen pubin sellaisten yleisten toimintakustannusten teoreettiseen arviointiin, joiden perusteella ei niiden lukumäärän ja monimutkaisuuden vuoksi voida tehdä tarpeeksi varmoja vähennyksiä, mistä ovat osoituksena edellä mainitut epäjohdonmukaisuudet.

137 Näiden toteamusten perusteella ei voida osoittaa, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se on katsonut, että ostovelvoitteesta vapaiden pubien vuokrat ovat yleensä 15 prosenttia liikevaihdosta. Tämä arviointi perustuu lisäksi riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappaleessa mainittuihin vankkoihin perusteisiin. Komissio totesi tuossa kohdassa, että OFT:lle esitetyistä tosiseikoista seuraa, että "itsenäiset pubit maksavat liikevaihdostaan 2—3 prosenttiyksikköä enemmän vuokraa kuin ostovelvoitteen alaiset panimoiden vuokralaiset ja itsenäisten pubien vuokrat ovat suuruudeltaan noin 14—15 prosenttia liikevaihdosta". Komissio lisäsi, että tämän perusteella OFT pystyi kertomuksessaan käyttämään vuokratuen laskentamenetelmän perustana ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien todella maksaman vuokran ja ostovelvoitteesta vapaiden pubien sellaisen vuokran välistä eroa, jonka määräksi arvioitiin 14—15 prosenttia liikevaihdosta.

138 Kantaja epäilee OFT:n kertomuksen uskottavuutta ja viittaa OFT:n oikeudellisen yksikön varajohtajan kesäkuussa 1996 pitämään puheeseen, jossa hän totesi, että OFT teki kyseisen tutkimuksen kolmessa kuukaudessa ja OFT oli tietoinen siitä, että tutkimuksen tulos perustui vahvasti saatuihin tietoihin ja niiden tulkintaa koskeviin ratkaisuihin.

139 Tältä osin on todettava, että edellä mainitun johtajan puheessaan esittämä toteamus ei liity kysymykseen ostovelvoitteesta vapaiden pubien vuokran arvioinnista vaan paljon yleisempään kysymykseen sen arvioimisesta, miten oluentoimitussopimukset vaikuttavat kilpailuun, kun huomioon otetaan hintaerot. Pelkästään kyseisen toteamuksen perusteella ei näin ollen voida epäillä OFT:n huomioon ottamia tosiseikkoja ja sen laskelmien oikeellisuutta.

140 Lisäksi komissio luetteli riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappaleessa muita tekijöitä, jotka vahvistavat OFT:n toteamukset. Komissio viittasi tältä osin Fleurets, Chartered Surveyors for Hotel and Licensed Property Valuers -nimisen kiinteistönvälitysyhtiön Bassille osoittamaan, 28.9.1998 päivättyyn kirjeeseen, josta ilmenee, että ostovelvoitteesta vapaiden pubien uusissa vuokrasopimuksissa vuokrat ovat usein 15—18 prosenttia liikevaihdosta. Komissio täsmensi vielä, että tämä vastaa muiden asiantuntijoiden muille kansallisille panimoille antamia arvioita.

141 Kantaja pyrkii saattamaan epäilyksenalaiseksi näiden seikkojen merkityksellisyyden sillä perusteella, ettei hänen mukaansa ole osoitettu, että tämän arvioinnin kohteena olevat pubit ovat yhtä laadukkaita ja samantyyppisiä kuin Bassiin sidoksissa olevat pubit, joita komissio on käyttänyt satunnaisotoksena, jonka perusteella Bassiin sidoksissa olevien pubien vuokraa on arvioitu (riidanalaisen päätöksen 65 perustelukappale).

142 Tämä toteamus perustuu olettamaan, jonka mukaan ainoastaan yhtä menestyvät pubit ovat vertailukelpoisia ja jonka mukaan 15 prosentin vuokran ja liikevaihdon suhdelukua voidaan soveltaa ainoastaan hyvin menestyviin pubeihin. Kuten edellä on todettu, kantaja ei kuitenkaan ole pystynyt esittämään vakuuttavia todisteita tämän väitteen tueksi.

143 Näin ollen ei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se on katsonut, että itsenäisten pubien vuokraksi on arvioitava 15 prosenttia liikevaihdosta.

144 Tästä seuraa, ettei myöskään ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se ei ole pyytänyt asiantuntijaa arvioimaan vuokraa, joka ilmoitetaan prosentteina liikevaihdosta, jonka komission satunnaisotoksena käyttämät Bassiin sidoksissa olevat pubit olisivat tuottaneet, jos ne olisivat olleet itsenäisiä.

145 Kantajan väitteet on näin ollen hylättävä.

4. *Muiden tasoitusetujen arviointi*

146 Riidanalaisen päätöksen 76—108 perustelukappaleessa komissio luetteli ja arvioi vuokratuen lisäksi muita etuja, joilla hintaeroa voidaan kompensoida. Näitä ovat lisäarvopalvelut, investoinnit, kunnostustyöt ja korjaukset, taloudellinen tuki, suora toimintatuki, osallistuminen perustamiseen ja kehittämiseen liittyviin kustannuksiin sekä myynninedistäminen.

147 Kantaja arvostelee ensinnäkin sitä, että komissio on ottanut huomioon edut, jotka eivät perustu Bassin sopimusvelvoitteeseen, ja toiseksi sitä, miten komissio on arvioinut näitä etuja.

a) Väite, jonka mukaan huomioon olisi pitänyt ottaa ainoastaan sopimusvelvoitteeseen perustuvat edut

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

148 —
149 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

150 On huomautettava, että tasoitusetujen arvioinnin tavoitteena oli määrittää, voiko vakiomuotoisten vuokrasopimusten periaatteessa aiheuttama jakelun tehostuminen toteutua ostovelvoitteen alaisten pubien kärsimistä hintaeroista huolimatta. Tämän vuoksi Bassiin sidoksissa olevien pubien tilannetta oli tarpeen verrata konkreettisesti yksittäisten itsenäisten pubien tilanteeseen. Tästä seuraa, että huomioon oli otettava kaikki yksinomaan ostovelvoitteen alaisten pubien saamat edut. Tältä osin ei ollut merkityksellistä selvittää sitä, johtuivatko nämä edut täsmällisestä sopimusvelvoitteesta vai antoiko Bass ne vapaaehtoisesti, kun oli varmaa, että ne annettiin yksinomaan ostovelvoitteen alaisille pubeille ja niiden arvo voitiin määritellä.

151 Kantajan väite on näin ollen hylättävä.

b) Tiettyjen tasoitusetujen arvioiminen

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

152
—
153 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

154 Niiden kanneperusteiden tutkittavaksi ottamisen osalta, joiden kohteena ovat riidanalaisen päätöksen perustelut, jotka koskevat lisäarvopalveluja, niin kutsuttua franchise-tukea ja myynninedistämistä, on huomautettava, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 19 artiklan ensimmäisen kohdan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan mukaan kanteessa on mainittava yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon yleistä etua koskevan kanneperusteen. On huomautettava, että tämän yhteenvedon kanteen oikeudellisista perusteista on oltava riittävän selvä ja täsmällinen, jotta vastaaja voi valmistella puolustuksensa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ratkaista asian tarpeen vaatiessa ilman muita tietoja. Edellytykset ovat vastaavat, kun kanneperusteen tueksi esitetään väite (ks. esim. asia T-352/94, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1989, 333 kohta). Jotta kanne voitaisiin ottaa tutkittavaksi, on oikeusvarmuuden ja hyvän oikeudenhoidon takaamiseksi tarpeen, että kanteen perustana olevat olennaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat käyvät ilmi ainakin pääpiirteittäin itse kannekirjelmästä, kunhan ne on esitetty johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi (ks. esim. asia T-145/98, ADT Projekt v. komissio, tuomio 24.2.2000, Kok. 2000, s. II-387, 66 kohta). Kannetta voidaan tukea ja täydentää tietyiltä osin viittaamalla sen liitteenä olevien asiakirjojen kohtiin, mutta viittaamalla yleisluonteisesti joihinkin asiakirjoihin, vaikka ne olisivatkin kannekirjelmän liitteinä, ei korjata sitä, että kanteessa ei ole mainittu olennaisia oikeudellisia perusteita ja perusteluja, jotka siinä on edellä mainittujen säännösten mukaan mainittava (asia T-154/98, Asia Motor France ym. v. komissio, määräys 21.5.1999, Kok. 1999,

s. II-1703, 49 kohta). Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana ei ole etsiä ja tunnistaa liitteistä kanneperusteita ja perusteluja, joihin kanteen voitaisiin katsoa perustuvan, koska liitteillä on puhtaasti todistuksellinen ja täydentävä tehtävä (asia T-84/96, Cipeke v. komissio, tuomio 7.11.1997, Kok. 1997, s. II-2081, 34 kohta).

155 Käsiteltävänä olevassa asiassa edellä mainittuja väitteitä ei ollut täsmennetty edes lyhyesti itse kannekirjelmän tekstissä, vaan niiden osalta on viitattu yleisesti liitteeseen. Tämän vuoksi ne jätetään tutkimatta.

156 Sen väitteen tutkittavaksi ottamisesta, joka koskee suoraa toimintatukea ja joka esitettiin ensimmäisen kerran vastauskirjelmässä, on huomautettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdasta ja 48 artiklan 2 kohdasta yhdessä tarkasteltuina ilmenee, että kanteessa on mainittava oikeudenkäynnin kohde ja yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista ja että asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Tutkittavaksi on kuitenkin otettava sellainen kanneperuste, jolla laajennetaan aikaisemmin kanteessa nimenomaisesti tai implisiittisesti esitettyä kanneperustetta, joka on läheisesti sidoksissa siihen (ks. esim. asia T-37/89, Hanning v. parlamentti, tuomio 20.9.1990, Kok. 1990, s. II-463, 38 kohta). Kanneperusteen tueksi esitettyä väitettä kohdellaan samalla tavoin.

157 Käsiteltävänä olevassa asiassa uusi väite, jossa riitautetaan suoran toimintatuen muodossa annettu tasoitusetu ja joka on esitetty erittäin suppeasti, ei perustu uusiin seikkoihin, jotka olisivat tulleet esille kirjallisen käsittelyn aikana. Sillä ei myöskään laajenneta aikaisemmin kanteessa nimenomaisesti tai implisiittisesti esitettyä väitettä, joka on läheisesti sidoksissa siihen.

158 Väite jätetään näin ollen tutkimatta.

159 Edellä esitetystä seuraa, että kanneperuste on hylättävä.

B *Kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyömistä*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

160
—
162 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

163 On huomautettava, että toisin kuin ilmeistä arviointivirhettä koskeva kanneperuste, jossa on kyse riidanalaisen päätöksen aineellisesta laillisuudesta ja jonka yhteisöjen tuomioistuimet voivat tutkia ainoastaan, jos kantaja on vedonnut siihen, perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä koskeva kanneperuste kohdistuu EY 230 artiklassa tarkoitettuun olennaisen menettelymääräyksen rikkomiseen, ja yhteisöjen tuomioistuinten on tutkittava se viran puolesta (asia C-265/97 P, VBA v. Florimex ym., tuomio 30.3.2000, Kok. 2000, s. I-2061, 114 kohta).

164 EY 253 artiklassa edellytetyistä perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä riidanalaisen toimenpiteen tehneet yhteisön toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiansa, ja että yhteisöjen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden (asia C-156/98, Saksa v. komissio, tuomio 19.9.2000, Kok. 2000, s. I-6857, 96 kohta).

165 Perusteluvelvollisuuden täyttämistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, joka niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen (asia T-198/98, Micro Leader Business v. komissio, tuomio 16.12.1999, Kok. 1999, s. II-3989, 40 kohta). Perusteluissa ei kuitenkaan tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, koska sen selvittämiseksi, täyttävätkö toimen perustelut EY 253 artiklan mukaiset vaatimukset, toimen sanamuodon lisäksi on otettava huomioon sen asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (em. asia Saksa v. komissio, tuomion 97 kohta).

166 Erityisesti komissiota ei voida vaatia käsittelemään kaikkia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joita on tutkittu asian hallinnollisen käsittelyn aikana (yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-743, 99 kohta). Komission ei tarvitse ottaa kantaa kaikkiin asianosaisten vaatimustensa tueksi esittämiin väitteisiin, vaan riittää, että se mainitsee päätöksen sisällön kannalta olennaisen tärkeät tosiseikat ja oikeudelliset seikat (asia T-5/97, Industrie des poudres sphériques v. komissio, tuomio 30.11.2000, Kok. 2000, s. II-3755, 199 kohta).

167 Sen väitteen osalta, jonka mukaan kantajan ja hänen valtuuttamansa tilintarkastajan hallinnollisen menettelyn aikana esittämien huomautusten hylkäämistä vuokraedun arvioinnin yhteydessä ei ole perusteltu, on todettava, että näissä huomautuksissa arvostellaan sitä, että komissio käytti vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun perustuvaa arviointimenetelmää, ja suositellaan vuokran ja nettovoiton suhdelukuun perustuvaa menetelmää. Tältä osin on riittävää todeta, että komissio tutki riidanalaisen päätöksen 68—72 perustelukappaleessa sellaisten tilintarkastajan ja joidenkin ostovelvoitteen alaisten pubien kannanottojen merkitystä, jotka katsovat, että "käytännössä vuokrat määrittelee asiantuntija käyttäen perustana 50 prosenttia jakokelpoisesta voitosta eli nettovoitosta" ja että "on väärin olettaa, että vuokra perustuu asianmukaisesti prosenttiosuuteen

liikevaihdosta, ja siten on myös väärin olettaa, että ostovelvoitteesta vapaiden pubien vuokra perustuu 15 prosentin osuuteen liikevaihdosta".

168 Vastauksenaan näihin huomautuksiin komissio kiisti sen, että tilintarkastajan ehdottama malli vastaisi vapaiden markkinoiden käytäntöjä. Komissio totesi, että jos vuokraa tai sen mahdollista muuttamista koskevissa neuvotteluissa on otettu huomioon tuleva voitto, huomioon on otettu myös muita seikkoja, kuten pubin asema markkinoilla ja tuotevalikoima. Komissio totesi, että osapuolten neuvottelemassa sopimuksessa vuokraa ei automaattisesti määritellä 50 prosentiksi nettovoitosta, vaan sen suuruus voi vaihdella ja olla 40—60 prosenttia nettovoitosta. Komissio totesi, että vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun perustuvalla menetelmällä on kantajan ehdottamaan menetelmään verrattuna tiettyjä käytännön etuja. Se lisäsi, että jos eri tavoilla saatuja tuloksia verrataan, ei ole epätavallista huomata, että ne osuvat yksiin.

169 Kun otetaan huomioon nämä yksityiskohtaiset perustelut, vaikka poikettaisiin oikeuskäytännöstä, jonka mukaan komissiota ei voi vaatia käsittelemään kaikkia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joita on tutkittu asian hallinnollisen käsittelyn aikana, ja jonka mukaan riittää, että komissio mainitsee päätöksen sisällön kannalta olennaisen tärkeät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, ei voida pätevästi katsoa, ettei komissio ole ottanut huomioon kantajan ja tilintarkastajan huomautuksia.

170 Vuokratuen arviointia varten valitun menetelmän osalta kantaja vetoaa perustelujen puutteellisuuteen. Tältä osin on huomautettava, että komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappaleessa kolme mahdollista vuokratuen arviointimenetelmää, valitsi vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun perustuvan menetelmän sillä perusteella, että OFT oli käyttänyt tätä menetelmää, ja arvioi voivansa tukeutua OFT:n tuloksiin. Komissio täsmensi tämän jälkeen riidan-

alaisen päätöksen 64—66 ja 73 perustelukappaleessa, miten se oli käyttänyt tätä menetelmää, ja perusteli päätöksen 67—72 perustelukappaleessa kyseisen menetelmän valintaa sen vuokralleottajien esittämän arvostelun valossa, joka koski vuokran ja nettotuloksen suhdelukuun perustuvan menetelmän pätevyyttä.

171 Tässä tilanteessa, kun otetaan huomioon myös se, mitä edellä on esitetty väitteestä, joka koskee sitä, ettei kantajan hallinnollisen menettelyn aikana esittämiä samankaltaista asiaa koskevia huomautuksia ole otettu huomioon, ei voida pätevästi katsoa, ettei komissio ole perustellut riittävästi sitä, että se valitsi vuokratuen laskemismenetelmäksi vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun perustuvan menetelmän eikä vuokran ja nettovoiton suhdelukuun perustuvaa menetelmää.

172 Kantaja katsoo vielä, että komissio ei ole riidanalaisen päätöksen 65 perustelukappaleessa perustellut riittävästi sitä, että se arvioi Bassiin sidoksissa olevien pubien vertailuvuokraksi 11,36 prosenttia liikevaihdosta. Kantajan mukaan tätä seikkaa koskevissa asianmukaisissa perusteluissa olisi mainittu Bassiin sidoksissa olevien pubien kokonaisliikevaihto, näiden pubien lukumäärä ja kaikista tällaisista pubeista saatava kokonaisvuokratulo.

173 Tältä osin on todettava, että komission totesi riidanalaisen päätöksen 65 perustelukappaleessa, että 11,36 prosentin suhdeluku perustuu Bassin sisäisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu pääasiassa vuokra- tai vuokrantarkistusneuvotteluja varten, ja se koskee komission virkamiesten satunnaisotoksella valitsemaa 30:tä pubia. Komissio totesi, että näissä asiakirjoissa oli laadittu kunkin pubin liikevaihdosta arvioita, joiden perusteella laskettiin vuokran ja liikevaihdon keskimääräinen suhdeluku. Tässä perustelussa komissio ilmoitti, vaikkakin lyhyesti, selvästi ja johdonmukaisesti ne arviointiperusteet, joiden perustella suhdeluvuksi arvioitiin 11,36 prosenttia.

174 Perustelujen puutteellisuutta koskevan kanneperusteen tueksi esitetyllä väitteellä ei ole merkitystä siltä osin kuin sillä riitautetaan riidanalaisen päätöksen perustelujen paikkansapitävyys. Perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä on pidettävä olennaisten menettelymääräysten rikkomista koskevana kanneperusteena, joka on sellaisena pidettävä erillään riidanalaisen päätöksen perustelujen virheellisyyttä koskevasta kanneperusteesta, joka on käsiteltävä tutkittaessa päätöksen aineellista oikeellisuutta (asia T-266/97, Vlaamse Televisie Maatschappij v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. II-2329, 144 kohta.

175 Koska yksikään perustelujen puutteellisuutta koskevan kanneperusteen tueksi esitetyistä väitteistä ei ole perusteltu, kyseessä oleva kanneperuste on hylättävä.

176 Näin ollen kanne on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

177 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian, hänet on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, koska vastapuoli on sitä vaatinut.

178 Työjärjestyksen 87 artiklan 4 kohdan kolmannen alakohdan nojalla väliintulija vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Kanne hylätään.**

2) **Kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja hänet velvoitetaan korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.**

3) **Väliintulija vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Azizi Lenaerts Jaeger

Julistettiin Luxemburgissa 21 päivänä maaliskuuta 2002.

H. Jung M. Jaeger

kirjaaja jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Asian taustalla olevat tosiseikat II-2092

Hallinnollinen menettely II-2093

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset II-2095

Tutkittavaksi ottaminen II-2097

1. Oikeussuojan tarve II-2097

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2097

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2097

2. Kantajan asiavaltuus II-2098

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2098

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2098

Aineellinen kysymys II-2101

A Kanneperuste, joka koskee ilmeisiä arviointivirheitä II-2101

1. Kysymys siitä, että vakiomuotoisten vuokrasopimusten vaikutusta Bassiin sidoksissa olevien pubien kannattavuuteen ei ole otettu huomioon riittävällä tavalla II-2102

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2103

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2104

2. Hintaeron arviointi II-2110

a) Hintaeron määritelmä II-2110

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2110

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2111

b) Vertailuryhmän määrittäminen II-2112

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2113

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2113

3. Vuokratuen laskeminen II-2114

a) Väite, joka koskee sen laskentamenetelmän valintaa, joka perustuu vuokran ja liikevaihdon suhdelukuun II-2116

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2116

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2116

b) Väite, joka koskee sitä, että ostovelvoitteista vapaiden pubien vuokraksi arvioidaan 15 prosenttia liikevaihdosta II-2118

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2118

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2118

4. Muiden tasoitusetujen arviointi II-2127

a) Väite, jonka mukaan huomioon olisi pitänyt ottaa ainoastaan sopimusvelvoitteeseen perustuvat edut II-2128

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2128

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2128

b) Tiettyjen tasoitusetujen arvioiminen II-2129

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2129

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2129

B Kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyömistä II-2131

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-2131

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2131

Oikeudenkäyntikulut II-2135